

კუმშვადი ქალაქები გლობალიზაციის ურბანული გამოწვევები

მთარგმნელი: ნინო მიქაშაძე

სტატიის ავტორები: კრისტინა მარტინეს-ფერნანდესი;
ივონ ოდირაკი; სილვი ფოლი; ემანუელ კანინგჰემ-საბო

რეზიუმე

ურბანული შეკუმშვა არ არის ახალი ფენომენი. ის ფართოდ არის წარმოდგენილი და დოკუმენტირებული ლიტერატურაში, რომელიც ახალიზებს სოციალურ და ეკონომიკურ საკითხებს, რომლებმაც მოსახლეობის მასობრივად გადინებას მისცეს ბიძგი, რამაც, უარეს შემთხვევებში, საცხოვრებელი კვარტლებისა და სამეზობლოების მიტოვება გამოიწვია. ურბანული შეკუმშვის ახალიზებისას უნდა გავითვალისწინოთ ახალი მიდგომა, რომ ამჟამად ეს ფენომენი გლობალური და მრავალგანზომილებიანია, თუმცა ცოტას ესმის მისი ყველა სახის გამოვლინება. ამდენად, იმის გათვალისწინებით, რომ მსოფლიოს მოსახლეობა სულ უფრო მეტად ურბანული ხდება, ურბანული დაცემის შესახებ საყოველთაოდ მიღებული შეხედულებები გადასინჯვას საჭიროებს. ეს სიმპოზიუმი მოიცავს იმ ათი ურბანული ანალიტიკოსის სტატიებს, რომლებიც 30 სხვადასხვა ქალაქზე მუშაობენ. ეს ანალიტიკოსები კუმშვადი ქალაქების საერთაშორისო კვლევით ქსელს (SCIRN) მიეკუთვნებიან და მათი ერთობლივი მუშაობის მიზანია ქალაქების სხვადასხვა სახის შეკუმშვის გაანალიზება და ამ ქალაქების რეგენერაციაში განსხვავებული მიდგომების, პოლიტიკისა და სტრატეგიების როლის დადგენა. ამგვარად, სიმპოზიუმი წარმოაჩენს, როგორც ფართო სპექტრის ანალიტიკურ პერსპექტივებს, ისე ქვეყნის მასშტაბით წარმოებულ კვლევებს იმ გამოწვევების შესახებ, რომელთა წინაშეც კუმშვადი ქალაქები დგანან. სიმპოზიუმი, ასევე, გაავრცელებს ბოლო 3 წლის მანძილზე SCIRN-ის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგებს.

შესავალი

კუმშვადი ქალაქები მზარდი, საერთაშორისო “ეპოქის დასასრულის” ფენომენია (Oswalt, 2006). გასული ათწლეულების მანძილზე გლობალიზაცია რესურსების, წამყვანი ინფრასტრუქტურისა და ინტელექტუალური მემკვიდრეობის კონცენტრირებას ახდენდა “გლობალურ ქალაქებში”, რომლებიც მაგნიტივით იზიდავდა მოსახლეობასა და შესაძლებლობებს (Sassen, 2001). ახალ გლობალურ ეკონომიკურ წესრიგზე თანმიმდევრულმა გადასვლამ (Castells, 2000; Harvey, 2000; Soja, 2000; Graham and Marvin 2001; Sassen, 2001; Dicken, 2003; Swyngedouw, 2004; Gereffi, 2005) გლობალური წარმოების, მანუფაქტურის, დისტრიბუციისა და მოხმარების ახალი სისტემის წარმოქმნა გამოიწვია, რამაც ბიძგი მისცა ახალი ურბანული ფორმების ჩამოყალიბებას, რაც ლოჯისტიკური და ტექნოლოგიური რევოლუციის შედეგად გახდა შესაძლებელი (Audirac, 2005). ამის კვალდაკვალ, სხვა დიდი თუ პატარა ქალაქები და მთლიანი რეგიონები კაპიტალისა და ადამიანური რესურსის გადინებას განიცდიან და მეწარმეობის ნაკლებობის, ინოვაციისა და ინტელექტუალური საქმიანობის დაბალი დონის გამო ზარალდებიან (Martinez-Fernandez and Wu, 2007). გლობალიზაციის ამ პროცესებმა განსაკუთრებით იმოქმედა ისეთ ქალაქებზე, რომელთა განვითარებაც ერთ ინდუსტრიას ან ერთ სექტორში კონცენტრირებულ საქმიანობას ეფუძნებოდა, (Friedrichs, 1993; Bontje, 2004; Lang, 2005) და, მუდმივად მზარდი კონკურენციისა და მასშტაბის გაფართოების გამო, ზოგიერთი ქალაქი არახელსაყრელ და წამგებიან მდგომარეობაში აღმოჩნდა (Cunningham-Sabot and Fol, 2007).

ქალაქების ნელი ზრდისა თუ დაცემის ეს ფენომენი ყველა კონტინენტზე აღინიშნება და შესაძლოა განხილულ იქნეს, როგორც საერთაშორისო დონის პოლიტეკონომიკური და დაგეგმარების საკითხი. მართლაც, როდესაც ქალაქები იკუმშებიან, ისინი საერთო მახასიათებლებს ატარებენ, რასაც შეიძლება “კუმშვის იდენტობა” ვუწოდოთ (Reckien and Martinez-Fernandez, 2011). “კუმშვადი ქალაქი” შეგვიძლია დავახასიათოთ, როგორც ურბანული სივრცე - ქალაქი, ან ქალაქის ნაწილი, ან დედაქალაქის მთლიანი რაიონი - რომელმაც განიცადა მოსახლეობის გადინება, დასაქმების კლება და სოციალური პრობლემები. ტერმინი “ურბანული შეკუმშვა” გამოიყენება იმის ხაზგასასმელად, რომ ეს ფენომენი მრავალგანზომილებიანი პროცესია, მრავალშრიანი ეფექტებით და მას გააჩნია ეკონომიკური, დემოგრაფიული, გეოგრაფიული და ფიზიკური განზომილებები, რომლებიც არამხოლოდ ახალი გლობალური და ლოკალური რეალობის შედეგად ვითარდებიან, არამედ გავლენას ახდენენ თეორიებზე, კვლევების შედეგად მიღებულ ანალიზზე, პროგნოზსა და გამოსავალზე. ეს ტერმინი აფართოებს ჩვენს წარმოდგენას “დაცემაზე”, რამდენადაც სცდება იმ სწორხაზოვან გაგებას, რაც ძირითადად დეინდუსტრიალიზაციას გასდევს.

ამ ნაშრომის მასალებში ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ ეკონომიკის გლობალიზაცია, გლობალური ფინანსური ნაკადები და წარმოების პროცესების ინტერნაციონალიზაცია მრავალი ინდუსტრიული ქალაქის შეკუმშვის გამომწვევ ძირითად მიზეზებს წარმოადგენენ; ქალაქებისა, რომელთაც ვერ შეძლეს საკუთარი ნიშის პოვნა ამჟამად

არსებულ კონკურენტუნარიან საერთაშორისო ეკონომიკურ გარემოში (იხილეთ, ამავე სიმპოზიუმში, Martinez-Fernandez et al., 2012; also Audirac et al., 2012).

ქალაქებში მოსახლეობის რაოდენობის ცვლილება გლობალიზაციის ერთ-ერთი სიმპტომია. ერთი მხრივ, გლობალიზაცია ხელს უწყობს ადამიანების გადაადგილებას ქვეყნებსა და რეგიონებში, სადაც ზოგიერთი თემი “გამცემი მხარეა” (იწვევს რა საკუთარი მოსახლეობის შემცირებას), ხოლო სხვა რეგიონები კი სუფთა მოგებას ნახულობენ (მაგ., დედაქალაქები და რეგიონული ცენტრები). მეორე მხრივ, თემები და საერთოდ მთელი ქვეყნები, მაგალითად, იაპონია ან გერმანია, რომელთაც შობადობის დაბალი მაჩვენებელი აქვთ, სწრაფად ბერდებიან და ამ პროცესს ხშირად თან ერთვის ახალგაზრდების გადინება, რაც კიდევ უფრო აჩქარებს შეკუმშვას (იხ. Wiechmann and Pallagst, 2012, ამავე სიმპოზიუმში). ურბანული შეკუმშვის ეს მრავალი ასპექტი ითხოვს ტერმინის კრიტიკულ დეკონსტრუქციასა და მრავალგანზომილებიან რეკონსტრუქციას, რომელიც მის ყველა ძირითად გამოვლინებას განმარტავს.

ბოლო ხანებში ფინანსურმა კრიზისმა წინა პლანზე წამოწია არსებული ეკონომიკური განვითარების მოდელების მოწყვლადობა და მანამდე მყარი და სტაბილური შრომის ბაზრების წარუმატებლობა (მაგ., ჩრდილოეთ ამერიკა, ევროპა). კუმშვადი ქალაქების შესახებ მიმდინარე ინტენსიური დებატები, რომლებიც გერმანიასა და ჩრდილოეთ ამერიკაში დაიწყო, პარადიგმის ცვლილების აუცილებლობაზე მიუთითებს, რომელიც ურბანული ზრდისა და ცვლილების ტრადიციული თეორიებიდან (Audirac, 2009), ურბანული ცხოვრების სხვა გზებით დაგეგმვაზე გადაინაცვლებს და რომელიც კონცენტრირებული იქნება სივრცის ხარისხსა და ზრდის უფრო ნელ და გონივრულ ტემპზე. ამ ნაშრომში ჩვენ ვამტკიცებთ, რომ ურბანული ზრდის მოდელი აღარ არის გამოსადეგი ქალაქებისა და რეგიონების მდგრადი განვითარებისათვის და, რომ თავად დაგეგმარების დისციპლინაც განსაკუთრებით საჭიროებს იმ მიდგომების გადახალისებას, რომლებიც ქალაქის განვითარების ინსტრუმენტებსა და მექანიზმებს მიემართება. ეს კი ისე უნდა მოხდეს, რომ მხედველობაში ვიქონიოთ, ურბანული შეკუმშვის მრავალი განზომილება და მასთან დაკავშირებული ურბანული რეგენერაციის სტრატეგიები, რომლებიც დაგეგმარების პრაქტიკიდან მომდინარეობს.

შესავალში ჩვენ ჯერ მიმოვიხილავთ ურბანული ცვლილების თეორიებსა და ლიტერატურას ურბანული შეკუმშვის გამომწვევი მიზეზების შესახებ სხვადასხვა კონტექსტებში. შემდგომ, გავაანალიზებთ ურბანულ შეკუმშვას, როგორც გლობალიზაციის სივრცით გამოვლინებას, და საბოლოოდ, მოვითხოვთ, ახლანდელი “ზრდაზე” კონცენტრირებული ურბანული დაგეგმარების პარადიგმის ფარგლების გაფართოებას, ისეთ პარადიგმამდე, რომელშიც “ზრდა და დაცემა” ინტეგრირებულია, როგორც ერთდროული და ურთიერთდამოკიდებული ურბანული პროცესები.

ურბანული ცვლილების თეორიები

დღეს ურბანული შეკუმშვის გაგება შეუძლებელია ამერიკული და გერმანული დისკურსების განხილვის გარეშე (Audirac, 2009; Baron et al., 2010; Fol and Cunningham-

Sabot, 2010). ტერმინები, რომლებსაც ურბანული შეკუმშვის აღსაწერად ვიყენებდით, დროთა განმავლობაში შეიცვალა. ამერიკულ ურბანულ ისტორიაში, ამ პროცესის აღსანიშნავად “ურბანულ დაცემას” იყენებდნენ (Beauregard, 2003), თუმცა არაერთ ავტორს გამოყენებული აქვს ტერმინები “ურბანული შეკუმშვა” და “კუმშვადი ქალაქები” - იმ ურბანული რღვევისა და დეგრადაციის დასახასიათებლად, რომელიც უფრო ძველი ჩრდილო-დასავლეთის ქალაქების მოსახლეობისა და ეკონომიკური ბაზისის შემცირებას უკავშირდებოდა (Weaver, 1977; Breckenfield, 1978; Rybczynski and Linneman, 1999). გერმანიაში ტერმინი ‘schrumpfende Städte’ (კუმშვადი ქალაქები) ჰოისერმანმა და სიბელმა (1988) შემოიტანეს, როგორც მეტაფორა, მოსახლეობისა და ეკონომიკური ბაზისის შემცირების დასახასიათებლად, რასაც გერმანული ქალაქები დეინდუსტრიალიზაციის შედეგად განიცდნენ. 1980-იანებში, დასავლეთ გერმანიაში მიმდინარე დებატები ამ თემის (‘die schrumpfenden Städte’) გარშემო ეფუძნებოდა იმ გაგებას, რომ დემოგრაფიული ტენდენციების და ეკონომიკური რესტრუქტურისაციის გაერთიანებული შედეგები გამოიწვევდა სტრუქტურულ ცვლილებას ქალაქების განვითარებაში. იმის ნაცვლად, რომ დასავლეთის ქალაქების დაცემა დროებით და შექცევად ფენომენად აღქვამდა, ორივე მხარემ - მეცნიერებმაც და საჯარო აქტორებმაც, დაიწყეს მისი აღქმა, როგორც სტრუქტურული და ხანგრძლივი პროცესის. დღესდღეობით städtische Schrumpfung პროცესი ფართოდ განიხილება და ანალიზდება აღმოსავლეთ გერმანიის ქალაქებთან კავშირში, რომელთაც 1989 წლის შემდეგ მოსახლეობის საოცარი შემცირება და დეინდუსტრიალიზაცია განიცადეს. “კუმშვადი ქალაქების” თაობაზე მედიისა და პოლიტიკის ინტერესის ახალი ტალღის აგორებას, განსაკუთრებით აშშ-ში (იხილეთ არაერთი სტატია გაზეთებში დეტროიტის, ფლინტის და იანგსთაუნის შესახებ, რომლებიც 2009 წლის ზაფხულის შემდეგ გამოქვეყნდა), ბოლო პერიოდის ფინანსური კრიზისის შედეგებმაც მისცა ბიძგი. აქ ტერმინი “კუმშვადი” გამოყენებულია არამხოლოდ იმ პროცესის ასაღწერად, რომლის წყალობითაც ქალაქებში მცირდება მოსახლეობისა და დასაქმების მაჩვენებელი, არამედ იმისათვის, რომ განისაზღვროს ახალი სტრატეგიები, რომლებიც ცარიელი შენობების ნგრევასა და ქალაქის “დაპატარავებაში” მდგომარეობს (Baron et al., 2010).

ურბანული შეკუმშვა ახალი ფენომენი არ არის. ქალაქებისა და ქალაქთა ცენტრების განვითარება და დაცემა, ჩიკაგოს ურბანული სოციოლოგიის სკოლის შემდგომ, როგორც ბუნებრივი პროცესი, ისე განიხილებოდა, რომლის თანახმადაც ურბანულ ცვლილებები სასიცოცხლო ციკლიდან გამომდინარეობდა, რომელიც გარდაუვალი დაცემით სრულდება. ურბანული კვარტლებისა და უბნების მასშტაბებზე დაკვირვებით ჰოიტმა (1939) ურბანული ცვლილებისადმი ციკლური მიდგომა ჩამოაყალიბა. ამერიკული ქალაქების საცხოვრებელი კვარტლების სტრუქტურისა და ზრდის შესახებ კვლევაში, მან დაასკვნა, რომ საცხოვრებელი ურბანული სივრცეები გარდაუვალ ევოლუციას განიცდიან დაცემისაკენ, რაც ნაკლებად შეძლებული მოსახლეობის შემოდინების შედეგად, უძრავი ქონების გაუფასურებას უკავშირდება (Lang, 2000). ურბანული სასიცოცხლო ციკლის ეს გაგება იმეორებს ეკონომიკის “ციკლორობის თეორიას”. კონდრატიევის თეორიის (1984) თანახმად, ეკონომიკა გადის ზრდისა და ვარდნის ტალღებს, რომლებიც თავიდან ხასიათდება მძლავრი განვითარებით, რაც ფასების ზრდაზე აისახება, შემდგომ კი, განვითარების შენელებით, რასაც ფასების დაწევა ახლავს თან. შუმპეტერის (1934) მიხედვით, კაპიტალიზმის ევოლუციას ახასიათებს “კრეატიული დესტრუქციის” პროცესი -

პერიოდულად ახალი ტექნოლოგიების გამოჩენა, მათი გავრცელება და საბოლოოდ, ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით მისი ეფექტების გაქრობა. პიტერ ჰოლმა (1988) შუმპეტერის “კრეატიული დესტრუქციის” პროცესი სივრცითი საკითხების განხილვაში ჩართო, და აჩვენა, რომ ეს პროცესები, რომლებიც თავდაპირველად შეიძლება არა სივრცითი მოგვეჩვენოს, სინამდვილეში სივრცით ეფექტებს წარმოშობენ. მართლაც, პროდუქტების სასიცოცხლო ციკლის თეორიის მიხედვით, ნებისმიერი პროდუქტი გადის განვითარების ერთსა და იმავე თანმიმდევრულ ეტაპებს - პირველადი განვითარება, ზრდა, სიმწიფე, დაკნინება, მოძველება (Friedrichs, 1993). ამგვარად, პროდუქტის “სიცოცხლის” მანძილზე, განვითარების საწყისი ეტაპის შემდგომ, წარმოების პირობები სტანდარტიზებული ხდება და პროდუქტის წარმოება ნებისმიერ ადგილზეა შესაძლებელი. შედეგად მიღებული კონკურენცია უბიძგებს ბიზნესს საწარმოო ხარჯების შემცირებისკენ ლოკაციის შეცვლის მეშვეობით, სხვა პროდუქტზე გადასვლით ან საწარმოო პროცესში ინოვაციების შემოტანით. ამგვარად, რეგიონებისა და ურბანული აგლომერაციების განვითარება გვესახება, როგორც ამ განვითარების ციკლების თანხმობები პროცესი, რომელიც მოიცავს სწრაფი ზრდის პერიოდებს, რომელთაც მოსდევს შენელებული ზრდისა და დაკნინების პერიოდი. ამდენად, რეგიონული და ურბანული განვითარების თითოეული ტალღა წარმოჩინდება, როგორც იმ ინდუსტრიების სასიცოცხლო ციკლით განსაზღვრული, რომლებიც მას მიეკუთვნებიან (Booth, 1987). ოდირაკი, ფოლი, კანინგჰემ-საბო და მორაისი ამ საკითხში სამი მთავარი გლობალური მასშტაბის ინდუსტრიულ-რესტრუქტურისა ციკლის იდენტიფიცირებას ახდენენ: მეცხრამეტე საუკუნის დასასრულს ქარხნული სისტემიდან მოყოლებული დღევანდელი გლობალური წარმოების ქსელებით დამთავრებული, თითოეული სხვადასხვა ფორმის ინდუსტრიულ ურბანიზმთანაა მჭიდროდ დაკავშირებული (Soja, 2000). ავტორები იყენებენ ამ ციკლურ ჩარჩოს, რათა დაახასიათონ გარეუბნების ინდუსტრიული შეკუმშვის სამი ისტორიული ტიპი, რომლებიც გლობალურ ჩრდილოეთში გვხვდება - პარიზსა და გლაზგოში - და გლობალურ სამხრეთში - სან-პაულუში, ბრაზილიასა და გვადალახარაში, მექსიკაში.

1980-იანებში კვლევათა მთელი სერია ცდილობდა ჩამოეყალიბებინა მოდელები ციკლური პერსპექტივის მიხედვით, რომლებიც ევროპული ქალაქების ევოლუციის ასახსნელად. ჰოლის და ჰეის (1980) პიონერული კვლევის შემდეგ, რომელმაც ხაზი გაუსვა ევროპული ურბანული განვითარებისთვის დამახასიათებელ ზრდისა და დაცემის რეგულარულ ხასიათს, ვან დერ ბერგმა და სხვებმა (1982) ჩამოაყალიბეს მეტროპოლიტური ევოლუციის თეორია, რომელიც განვითარების ოთხ თანმიმდევრულ ეტაპს მოიცავს: ურბანიზაცია, სუბურბანიზაცია, დეურბანიზაცია და რეურბანიზაცია. ამ თვალსაზრისის მიხედვით, დაცემა ნეოკლასიკური ეკონომიკური თეორიის ინტერპრეტაციიდან წარმოშობილი, ეკონომიკური აგენტების სტრატეგიებით გამოწვეული, გარდაუვალი პროცესია. ვან დერ ბერგისა და სხვების (1982) მიერ ჩამოყალიბებული მოდელი არაერთი მკვლევრის მიერ იქნა უარყოფილი, რომელთაც აჩვენეს, რომ ქალაქების ევოლუციური გზები სხვადასხვაგვარი და რთულია, და ურბანული ცვლილების ერთ მოდელში ვერ მოექცევა (Cheshire and Hay, 1989; Cheshire, 1995; Champion, 2001; Buzar et al., 2007). ურბანული ცვლილების ნეოკლასიკური ინტერპრეტაციის კრიტიკისას, სმიტმა და სხვებმა (2001: 498) აჩვენეს, რომ “ეკონომიკური დისინვესტირება - განაშენიანებულ გარემოში

კაპიტალდაბანდების სტაბილური და სისტემატური შეწყვეტა - ყველაზე მნიშვნელოვანია სამეზობლოების დაცემის ასახსნელად"; ეს განმარტება მათ ურბანული და სუბურბანული დაცემის ასახსნელად გამოიყენეს.

სუბურბანიზაცია და ქალაქების დაცემა

ჩრდილო-ამერიკულ ლიტერატურაში ურბანული შეკუმშვის შესახებ დომინირებს ურბანული დაცემის პერსპექტივები, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებენ ურბანული სიღარიბის კონცენტრირებაზე, ურბანულად წარმოდგენილი დაბალი ფენების ზრდაზე, ჯურღმულებსა და დეგრადაციაზე, რასობრივ სეგრეგაციასა და იმიგრაციაზე. კლასიკური ეკონომიკური თვალსაზრისი ხაზს უსვამს ადამიანთა პრეფერენციებს და კომპრომისებს მიწასთან, სამგზავრო ხარჯებთან თუ საცხოვრებელ ადგილთან დაკავშირებით. ეს თვალსაზრისი ასევე ქალაქების ცენტრებში ურბანულ დაცემასა და პერიფერიების განვითარებას პროგნოზირებს: იქიდან გამომდინარე, რომ შეძლებულ მომხმარებლებს შეუძლიათ მეტი მიწებისა და საცხოვრებლის შეძენა ქალაქის განაპირას და გადაადგილებასთან დაკავშირებული ხარჯების დაფარვა, ღარიბი და დაბალი შემოსავლის მქონე მოსახლეობის კონცენტრირება ხდება ურბანული ბირთვის გარშემო, სადაც, სავარაუდოდ, სამგზავრო და საცხოვრებელი ხარჯები შედარებით დაბალია. გადინება ან გაფილტვრა ურბანული დაცემის კიდევ ერთი გავრცელებული მაჩვენებელია. ქალაქის ბირთვში არსებული უფრო ძველი საცხოვრებლები, რომლებიც უფრო ხელმისაწვდომია, დაბალი შემოსავლის მქონე ოჯახებს იზიდავს. დროთა განმავლობაში, ძველ ქალაქებსა და პირველი რგოლის გარეუბნებში დიდი ოდენობით კონცენტრირდება ღარიბი, დაბალი შემოსავლის მქონე, ადგილობრივი და იმიგრირებული მოსახლეობა, და ზოგიერთი უბანი ფიზიკურად იწყებს გაპარტახებას, რადგან ბინის დაბალი გადასახადის გამო მეპატრონეები უგულვებელყოფენ ბინების მოვლა-შენახვას, რაც კიდევ უფრო მეტად უწყობს ხელს უძრავი ქონების დეგრადაციას.

ანთროპო-ეკოლოგიური მიდგომა დაცემის გავრცელებას საშუალო კლასის უბნებში ღარიბი და მცირე შემოსავლის მქონე მოსახლეობის შეჭრასა და მათ მიერ საშუალო კლასის მოსახლეობის ადგილის დაკავებას უკავშირებს, რაც იწვევს თეთრკანიანი საშუალო კლასის მოსახლეობის შემდეგი რგოლის შორეულ გარეუბნებში გადაბარგებას (Lucy and Philips, 2000). ისტორიულად, აშშ-ში, 1940-იანი წლების შემდეგ, ურბანული ცვლილება უმეტესწილად ხასიათდებოდა მასობრივი რასობრივი ტრანზიციით, თეთრკანიანი მოსახლეობის ჩანაცვლება ხდებოდა შავკანიანით, რაც წარმოადგენდა თეთრკანიანების მხრიდან ეკონომიკური და რასობრივი დისკრიმინაციული პრაქტიკების შედეგს (Fishman, 1987; Downs, 1997). გარდა ამისა, სხვა ფაქტორებმა, როგორებიცაა მსუბუქ და სატვირთო ავტომანქანებზე დაფუძნებული მობილობის ახალი რეჟიმი, რომელსაც მხარს უჭერდა ფედერალური დონეზე სუბსიდირებული საცხოვრისი და ავტომანქანების მშენებლობის პროგრამები, ასევე, ომის შემდგომი, ურბანული დაცემის წინააღმდეგ მიმართული ჩარევები (მაგ., ცენტრალურ ქალაქებში მასობრივი ურბანული განახლების პროექტების მშენებლობა), დიდი წვლილი შეიტანა ამერიკული კომპანიებისა და

თეთრკანიანი მოსახლეობის სუბურბანიაში (Jackson, 1985). რადგანაც კომპანიებმა და საშუალო შემოსავლის მქონე მოსახლეობამ ადგილსამყოფელი შეიცვალეს, ცენტრალურმა ქალაქმა და პირველი რგოლის გარეუბნებმა უფრო მძაფრად განიცადა დაცემა, რომელიც გამწვავდა ფინანსური რესურსების სიმწირის, სოციალური პრობლემების (დანაშაული, საზოგადოების დაუცველობა, დაბალი ხარისხის საჯარო სკოლები), ინფრასტრუქტურის მწყობრიდან გამოსვლის და ფართო მასშტაბის არაქმედითი საჯარო ბიუროკრატის გამო, რომელიც დარჩენილ ძალიან ღარიბ აფრო-ამერიკელ, ლათინოამერიკელ და იმიგრანტ მოსახლეობას ემსახურება (Downs, 1997; 1999). გარდა ამისა, დაუნსი (1999) ურბანული დაცემის გამომწვევ ფაქტორებად მიიჩნევს ღარიბებზე მიმართული რედისტრიბუციული პოლიტიკის მიმართ ამერიკულ ანტიპათიასა და მუნიციპალური მშენებლობის რეგულაციების ხელშეწყობის შედეგად, ხელმისაწვდომი საცხოვრებლის უკმარისობას.

ჰარვარდის ურბანული ეკონომისტები, კლასიკური „შეჭრა-დაკავების“ ინტერპრეტაციის თანახმად, 1970-იანი წლების შემდეგ, აშშ-ს ცენტრალურ ქალაქებსა და ძველ გარეუბნებში იმიგრანტების სეგრეგაციის აღორძინებას ავტომობილზე დამოკიდებულ სუბურბანიზაციას უკავშირებენ (Cultler *et al.*, 2005). ეს ავტორები კუმშვად ქალაქებს ძველი ბინადრების მიერ მიტოვებული და ღარიბი, დაბალკვალიფიციური იმიგრანტების მიერ ხელახლა ათვისებულ სივრცეებად აღიქვამენ. იმიგრანტების მჭიდრო ხელახალი განსახლება ძირითადად მოხდა ქალაქის იმ ნაწილებში, სადაც მასობრივი საზოგადოებრივი ტრანსპორტი გამართულად მუშაობდა, და ტრანსპორტირების რეალური ალტერნატივის გარდა, იაფფასიანი საცხოვრებლის შოვნა იყო შესაძლებელი (Glaeser and Gyourko, 2005).

პარაზიტული ურბანიზაცია და დეინდუსტრიალიზაცია

მეცნიერთა ნაწილმა სუბურბანიზაცია გააწილიზა, როგორც ცენტრალური ქალაქების ხარჯზე განხორციელებული პროცესი. ბორეგარი (2006) ამ პროცესს “პარაზიტულ” ურბანიზაციას უწოდებს. მისთვის ომის შემდგომი სუბურბანიზაცია პარაზიტული იყო, რადგან მისი აღმასვლა და გაფართოება ამერიკული ურბანიზაციის ისტორიასთან წყვეტას, და ბიზნესისა და შინამეურნეობის დეცენტრალიზაციის შესახებ ახალი პარადიგმის გაჩენას უკავშირდებოდა. ზრდის ეს პარადიგმა ხეირობდა ინდუსტრიული და ცენტრალური ქალაქების ხარჯზე, ამოწურა მათი ეკონომიკური სიცოცხლისუნარიანობა, საშუალო კლასის მოსახლეობა და ინვესტიცია. ამან ზიანი მიაყენა მათ მთავრობებს, დატოვა რა ურბანული სიღარიბის, რასობრივი უმცირესობების, ხანგრძლივი უმუშევრობის, მიტოვებული ინდუსტრიული ობიექტების, აჭედო-ფანჯრებიანი სამეზობლოებისა და ჯურღმულად ქცეული ქალაქის საქმიანი ცენტრების კონცენტრაცია.

სუბურბანული კაპიტალდაბანდებების შემცირება, დეინდუსტრიალიზაციასა და მის შედეგებთან ერთად (როგორც სხვა სექტორებსა და მსოფლიოს სხვა ნაწილებში კაპიტალის მასობრივი გადატანის მაგალითი, რომელიც მუშათა კლასის უწინდელ გარეუბნებზე 1970-იანი წლებიდან ახდენდა გავლენას), არაერთი მეცნიერის მიერ (Beauregard, 1993; Hill *et al.*, 1995; Phelan and Schneider, 1996; Lucy and Philips, 1997; Smith *et al.*, 2001) იყო იდენტიფიცირებული, როგორც მეტროპოლიური რესტრუქტურისა და ყოვლისმომცველი პროცესის ნაწილი. მიუხედავად ამისა,

საბინაო სუბურბანიზაციაზე ხაზგასმის ნაცვლად, კალიფორნიის სკოლის გეოგრაფები (Storper, 1997; Scott, 1998; Soja, 2000) აქცენტს ინდუსტრიული წარმოების რესტრუქტურისა და ეკონომიკურ გეოგრაფიაზე აკეთებენ. თუ, ამ საკითხს სოუჯას (2000) ინდუსტრიული ურბანიზმის ლინზით შევხედავთ, დავინახავთ, რომ კუმშვადი ქალაქები კაპიტალისტური წარმოების კრიზისით გამოწვეული დეგენერაციული ძალების ზემოქმედების შედეგია. ოდირაკი და სხვები (2012, this issue) ამტკიცებენ, რომ პოსტფორდისტულმა გარდაქმნებმა, ევროპასა და ლათინურ ამერიკაში, ინდუსტრიულ გარეუბნებზე დიდი გავლენა მოახდინა. მაშინ, როდესაც ინდუსტრიული ურბანიზმის სხვადასხვა ეტაპებმა (Soja, 2000) ქალაქებისა და მათი პერიფერიების განვითარების ფორმირება მოახდინეს, გლობალური მასშტაბით მიმდინარე წარმოების თანამედროვე რესტრუქტურისა, შრომის ახალ საერთაშორისო დანაწილებაზე დაყრდნობით, ძირითადი ფაქტორია, რომელმაც წვლილი შეიტანა უწინდელი ინდუსტრიული გარეუბნების შეკუმშვაში, როგორც ევროპაში, ისე, ლათინურ ამერიკაში.

Die schrumpfenden Städte, როგორც პოსტ-სოციალისტური გარდაქმნების შედეგების მაგალითი

აღმოსავლეთ გერმანიაში დეინდუსტრიალიზაციის, სუბურბანიზაციის, პოსტსაბჭოთა გარდაქმნების ერთობლივმა შედეგებმა და დემოგრაფიულმა ფაქტორებმა ურბანული დაცემის აქამდე უცნობი კონტექსტი შექმნეს (Oswalt, 2006). ამ შემთხვევაში, ტრანზიციის ჰიპოთეზა, რომელიც პოსტფორდისტული მოდერნიზაციის პროცესების უბრალო კორექტირებას მოიაზრებდა, გზას უთმობს ანალიზს, რომელიც აქცენტს აკეთებს „სხვადასხვა პროცესებისა და სტრუქტურის ერთდროულობაზე, ურთიერთდამოკიდებულებაზე და გადაფარვაზე“ სვამს (Steinführer and Haase, 2007), რაც აღმოსავლეთ ევროპასა და მის ქალაქებში მიმდინარე ევოლუციას „უნიკალურ“ ხასიათს ანიჭებს (Boren and Gentile, 2007; Steinführer and Haase, 2007). აღმოსავლეთ გერმანიაში, 1990-იანი წლების დასაწყისში, სოციალისტური რეჟიმის დაცემისა და გაერთიანების პროცესის შედეგად წარმოქმნილი ეკონომიკური ძვრები უაღრესად სწრაფად მოხდა. ბიზნესის პრივატიზაციას თან ახლდა ნაძალადევი წინსვლა მოდერნიზაციისაკენ, რამაც ინდუსტრიულ სექტორში მკვეთრი კლება გამოიწვია. პოსტფორდისტული გარდაქმნა, რომელიც დასავლეთის ქალაქებში საკმაოდ უმტკივნეულოდ წარიმართა, აღმოსავლეთის ქალაქებზე „შოკური თერაპიის“ მსგავსად იმოქმედა (Bontje, 2004:14). აღმოსავლეთ გერმანიას, რომელიც ზოგიერთი ავტორის მიხედვით, დასავლეთ გერმანიაზე დამოკიდებულ პერიფერიულ ინდუსტრიულ რეგიონად იქცა (Prigge, 2006), დღეს ინდუსტრიული დასაქმების ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვს ევროპაში, ხოლო უმუშევრობის საერთო მაჩვენებელი დასავლეთ გერმანიისას ორჯერ აღემატება (Glock and Häußermann, 2004). აღმოსავლეთ გერმანიის ქალაქებმა, რომლებიც ინვესტორების მისაზიდად მთავარ ევროპულ ცენტრებთან შედარებით მეტისმეტად პერიფერიულები აღმოჩნდნენ, მასობრივი იმიგრაცია განიცადეს, უმეტესად ახალგაზრდა, კვალიფიციური, ანაზღაურებადი მუშახელის (განსაკუთრებით ქალების) გადინების სახით, რომელთაც სამუშაოს საძებნელად დასავლეთს მიაშურეს.

დღესდღეობით, აღმოსავლეთ გერმანიის ქალაქები, ისევე, როგორც აღმოსავლეთ ევროპის ქალაქების უმეტესობა, განიცდიან სტრუქტურულ გარდაქმნებს, დასავლელ ანალოგებში მიმდინარე ცვლილების მსგავსად: ისინი ცდილობენ გაუმკლავდნენ დეინდუსტრიალიზაციას, სოციოსივრცით პოლარიზაციასა და ურბანული განტოტვის განვითარებას (Steinführer and Haase, 2007; Florentin *et al.*, 2009). თუმცა, აღმოსავლეთ გერმანიის ქალაქებში იკვეთება დაცემის ისეთი მახასიათებლები, რომლებიც მათთვისაა სპეციფიკური ან, ნებისმიერ შემთხვევაში, უფრო გამოხატული, ვიდრე ის ცვლილებები, რომლებსაც დასავლეთი განიცდის. ვაიხმანი და პალაგასტი (2012, this issue) აღმოსავლეთ გერმანიისა და აშშ-ს კუმშვადი ქალაქების შედარების მეშვეობით ამ თემაზე მიმდინარე დებატებსა და სადავო პოლიტიკებს წინა პლანზე წევნ.

გლობალიზაცია და ურბანული დაცემა

ინდუსტრიალიზებულ ქვეყნებში, გლობალიზაციას (Amin and Thrift, 1994; Scott and Storper, 2003) თან ახლდა დეინდუსტრიალიზაცია და სუბურბანიზაცია. დღესდღეობით ურბანული შეკუმშვა შესაძლოა განვიხილოთ, არა როგორც გამონაკლისი ან გადაცდომა, არამედ როგორც გლობალური და სტრუქტურული ფენომენი (Oswalt, 2006). თუმცა, ადგილობრივი აქტორები ურბანულ დაცემას უყურებენ, როგორც ერთგვარ ინტერვალს, რომელიც რაც შეიძლება მოკლევადიანი უნდა იყოს, იმის მტკიცე რწმენით, რომ გაუმჯობესება მოსალოდნელია (Bontje, 2004). მნიშვნელოვანია ხელახლა განვიხილოთ ეს ვარაუდი, რათა ურბანული შეკუმშვა ურბანული განვითარების მტკიცე, სტრუქტურულ შემადგენელ ნაწილად წარმოვიდგინოთ.

ურბანული დაცემის კლასიკური მოდელები, როგორც ზემოთ ვნახეთ, ეკონომიკური განვითარების სპეციფიკური ფორმის კონტექსტში, კერძოდ, ფორდისტული ინდუსტრიალიზაციისას ჩიასახა. ეს მოდელები გაცილებით არარელევანტური აღმოჩნდა ეკონომიკური და ურბანული განვითარების ახლანდელ კონტექსტში, რომლის ფარგლებშიც ქალაქებს ინტენსიური ეკონომიკური რესტრუქტურის განვითარების პერიოდის გადალახვა უწევთ (Bontje, 2004). ამგვარად, რადგან ურბანული დაცემა განიხილება, როგორც ბუმისა და ჩავარდნის ციკლური პროცესის სტადია (Van den Berg *et al.*, 1982; Booth, 1987; Friedrichs, 1993), უფრო მართებული იქნებოდა გვევარაუდა, რომ „კუმშვადი ქალაქები“ „აკუმულაციის ახალი რეჟიმის“ დამკვიდრების თანმდევი გლობალური პროცესის სივრცითი გამოვლინებაა (Aglietta and Boyer, 1986). ეს პროცესი ისეთი მასშტაბისაა, რომ ზრდისა და დაცემის ციკლურ განმარტებას სცდება (ან მოიცავს მას), რადგან წარმოების მთლიანი სისტემის რესტრუქტურის განვითარება, რაც განსაკუთრებულად შესაძინევ სივრცით შედეგებს წარმოშობს (Peck and Tickell, 1992).

ურბანული შეკუმშვა, როგორც გლობალიზაციის სივრცითი გამოვლინება

ჰარვის (2000) მიხედვით, კომპანიები მიმართავენ “სივრცით ფიქსაციას” მოგების კრიზისის დასაძლევად, სამეწარმეო ერთეულების გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის შეცვლით და მათი დაბალანაზღაურებად ლოკაციებზე გადატანით. ეს მეტწილად

ნათელს ჰევენს მსოფლიოს მასშტაბით ურბანული დაცემის გამოვლინებას ისევე, როგორც მისი განვითარების ტემპს. მართლაც, კაპიტალისა და უცხოური ინვესტიციების, რომელთა მოსაპოვებლადაც ქალაქებს შორის ინტენსიური მეტოქეობა მიმდინარეობს, მერყეობისა და არასტაბილურობის ტემპი და მასშტაბი უპრეცედენტოა. მოქნილი დაგროვების, საერთაშორისო აუთსორსინგის და არასაკმარისი წარმოების ეპოქაში (Soja, 2000; Scott and Storper, 2003), მოქნილმა კომპანიებმა მიატოვეს მოძველებული ინდუსტრიული საწარმოები და ინფრასტრუქტურა, ურბანული ტერიტორიები და ადგილი დაუთმეს პოსტინდუსტრიულ ქალაქს, რომლის ეკონომიკური ბაზისი ძირითადად მომსახურების სფეროზეა ორიენტირებული. თუმცა, ოდირაკი, კანინგჰემ-საბო, ფოლი და მორაისი ამ პუბლიკაციაში მსჯელობენ, რომ ბევრგან, სადაც ტრადიციულად ინდუსტრიული წარმოება დომინირებდა, მომსახურების სექტორში დასაქმების ზრდამ მაინც ვერ უზრუნველყო ინდუსტრიის სფეროში არსებული სამუშაო ადგილების დაკარგვის კომპენსირება.

გლობალიზაციის პროცესი იწვევს მცირე რაოდენობის “გლობალური ქალაქების” განვითარებას (Amin and Thrift, 1994; Sassen, 2001; Dicken, 2003), რომლებიც გარს იკრებენ მაღალი დონის ფინანსურ და მომსახურების სფეროს აქტივობებს, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის ქსელებს. კერძო სექტორის ინვესტიციები კონცენტრირებულია იმ რეგიონებსა და ქალაქებში, რომელთაც მაღალი ხარისხის ინფრასტრუქტურა, მაღალი დონის ადამიანური რესურსები და ეკონომიკის მჭიდროდ ურთიერთდაკავშირებული ქსელები გააჩნიათ (Lang, 2005). პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ინსტიტუტების კონცენტრაციით განსაკუთრებით დედაქალაქებსა და მეტროპოლიურ რეგიონებს შეუძლიათ მიიღონ სარგებელი (Amin and Thrift, 1994). და პირიქით, გლობალიზაცია ასევე მრავალი ინდუსტრიული ქალაქის დაცემის გამომწვევი მიზეზია. ქალაქების, რომელთაც ვერ შეძლეს კაპიტალისათვის საერთაშორისო ეკონომიკურ კონკურენციაში საკუთარი ნიშა ეპოვნათ.

ამის კვალდაკვალ გაანალიზებულია სამთო-სამრეწველო ქალაქები, როგორც ინდუსტრიული ცვლილების უმთავრესი მაგალითი და როგორც შეკუმშვის დეტერმინანტი. სამთო-სამრეწველო ქალაქებში გლობალიზაციის პროცესების ამოცნობა ადვილია, რადგან მათი ფიზიკური, ფინანსური, დასაქმებისა და კულტურული ხასიათის შედეგები კაპიტალისტური სამყაროს სხვა ქალაქებთან ბევრ მსგავსებას იზიარებს. სტატია ხაზს უსვამს მიმდებ სამთო-სამრეწველო ქალაქში ინოვაციის, ცოდნის დამაკავშირებელი აქტივობებისა და ახალი უნარების განვითარების ნაკლებობას. ის წარმოგვიდგენს კუმშვად სამთო-სამრეწველო ქალაქს, როგორც უპირატესად გათიშულს დახვეწილი, სრულყოფილი, მაღალტექნოლოგიური ინოვაციური სისტემებისაგან, რომლებიც სამთო-სამრეწველო კორპორაციებს გააჩნიათ, რაც მარტინეს-ფერნანდესისა და ვუს (2007) მიერ მანამდე განხილულ მოსაზრებებს განავრცობს. ამ ქალაქების ეკონომიკური პარადოქსი და მათი ორსახოვანი ინოვაციური სისტემა ეწინააღმდეგება იქ მაცხოვრებლების, როგორც წესი, მაღალ საზოგადოებრივ ჩართულობას, რომლებიც ცდილობენ შეინარჩუნონ მდგრადი განვითარების კურსი თავიანთი ქალაქებისათვის. ქალაქები, სადაც კვლევა ჩატარდა, მაუნტ-აიზა - ავსტრალიაში, სედბერი - კანადაში, იუბერი - იაპონიაში და სერო სან პედრო - მექსიკაში, იმ წარმატებებისა და წარუმატებლობების ილუსტრირებას

წარმოადგენენ, რასაც დღესდღეობით შეგვიძლია “გლობალური კუმშვადი სამთო-სამრეწველო ქალაქი” ვუწოდოთ.

კუმშვადი ქალაქები და ნეოლიბერალური პროექტი

კუმშვადი ქალაქები სმითისათვის (2000) ნეოლიბერალური ურბანიზმის ფორმაა, რაც განაშენიანებულ გარემოში თანამედროვე კაპიტალიზმის “შემოქმედებითი დესტრუქციის” გამოვლინებაა (Harvey, 2005). გლობალური ნეოლიბერალური პროექტის პოლიტიკონომიკურ პრინციპებზე დაყრდნობით, რაც “ვაშინგტონის კონსენსუსის” თავისუფალი ვაჭრობის, სახელმწიფო დევიოლუციისა და საბაზრო დერეგულაციის დოქტრინაშია ჩამოყალიბებული, სმითსა და სხვ. (2001) ემპირიული გამოცდილების საფუძველზე, ეჭვი შეაქვთ ურბანული შეკუმშვისა და დაცემის ტრადიციულ ფორმულირებებში, შეჭრა-დაკავების პროცესების კუთხით ან იმ თვალსაზრისით, თუ ვინ გადმოდის და გადადის სამეზობლოდან.

თანამედროვე კაპიტალისტურ საზოგადოებებში, ნეოლიბერალური პოლიტიკა მიზნად ისახავს ადადგინოს და შეინარჩუნოს ეკონომიკური და პოლიტიკური პრივილეგია მაღალ ეკონომიკურ კლასებში, ეკონომიკური ცხოვრების ყველა ასპექტის პრივატიზაციის, რისკისა და ვალის ფინანსიალიზაციის, ფინანსური კრიზისისა და სახელმწიფოს რედისტრიბუციული ტაქტიკის მართვისა და მანიპულაციის მეშვეობით. შედეგად აღმოცენებული ნეოლიბერალური პროექტის ფიზიკური და ეკონომიკური დაცემა, უმცირესობის მიერ, მასების მზარდი გაძევების მეშვეობით, სიმდიდრის დაგროვების ახალი პროცესების შედეგია (Harvey, 2005). ამ გადმოსახედიდან, კუმშვადი ადგილების მაცხოვრებელთა უნარები, კულტურული, საგანმანათლებლო ან სხვა სივრცითი შეუსაბამობა ან წუნი პრობლემის წყაროს სულაც არ წარმოადგენს. არამედ, მთავარი ბრალეულობა მიუძღვის განაშენიანებულ გარემოში კაპიტალის სპეკულაციურ მიმოქცევას, მაგალითად, მძარცველურ იპოთეკურ დაკრედიტებას და მის სექიურიტიზაციას გლობალურ ფინანსურ ბაზრებზე. ამჟამინდელი და ადრინდელი ფინანსური და უძრავი ქონების კრაზი ნათელს ჰფენს, რომ ამ სპეკულაციურმა პროცესებმა გამოიწვია კაპიტალბანდებების შემცირებისა და უძრავი ქონების გაჩანაგების არაერთ სამეზობლოზე გავრცელება, და ამასთან, რეგიონულ და გლობალურ ურბანულ ლანდშაფტში ეკონომიკური შეკუმშვისა და ფიზიკური დაცემის გავრცელებას შეუწყო ხელი.

კუმშვადი ქალაქები: გლობალური ქსელებიდან “გამოთიშული” ადგილები

ურბანული და გლობალური რესტრუქტურიზაციის შემსწავლელი მეცნიერები (Bluestone and Harrison, 2000; Soja, 2000; Sassen, 2001; Gereffi, 2005) შრომის საერთაშორისო დანაწილებას ისეთ პროცესებს უკავშირებენ, როგორცაა სამრეწველო სამუშაოების განვითარებული ქვეყნებიდან განვითარებად ქვეყნებში მასობრივ გადატანა და გლობალური საწარმოო ქსელების წარმოქმნა. მაშინ, როდესაც განვითარებულ სამყაროში გლობალური ქალაქები, როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში გლობალური ეკონომიკის წარმმართველი და მაკონტროლებელი ცენტრები არიან (Sassen, 2001), აღმოცენდა გლობალურ ქსელში ჩართული ქალაქების თანავარსკვლავედები, რომლებიც ტრანსნაციონალური კორპორაციების მიერ ორგანიზებულ გლობალური წარმოების ჯაჭვში არიან გადახლართულნი (Gereffi, 2005). ამ გლობალურ სისტემაში, სპეციფიკურ

ინდუსტრიებში (მაგ., ელექტრონიკა, ავტომობილები, საბანკო საქმე და სხვა) მიმდინარე ქსელების რესტრუქტურისა და დამოკიდებული ქალაქები ექვემდებარებიან დროებითი ან მუდმივი დაცემის ახალ ფორმას. მანუელ კასტელსის (2000) “ქსელურ საზოგადოებაში”, გლობალური ქსელების რესტრუქტურისა და “ნაკადების სივრცე” - პირდაპირ გავლენას ახდენს “ადგილების სივრცეზე”, რომელსაც ეს ქსელები ერთმანეთთან აკავშირებს ან გვერდს უვლის. ქსელური საზოგადოების პერსპექტივა ურბანული დაცემის სკალარულ ხედვას ხდის შესაძლებელს - მის ჩვენებას “ახლო ხედით” ლოკალურიდან გლობალურამდე, და “შორი ხედით” - გლობალურიდან ლოკალურამდე. ამ უკანასკნელის შემთხვევაში, “ინფორმაციული საზოგადოების” მიერ დამკვიდრებული სამუშაოს ფრაგმენტაციისა და ქსელებთან წვდომის ადგილობრივი სივრცითი და სოციალური ცვალებადობა გავლენას ახდენს ქალაქების განვითარებაზე, რადგან ზოგიერთი მათგანი შესაძლებელია დროებით ან სტრუქტურულად მოწყვეტილი იყოს “ნაკადების სივრცეს”. გლობალური ქსელებისგან უგულვებელყოფილი კუმშვადი ქალაქები განვითარების საერთაშორისო მექანიზმიებიდან მეტაფორული მნიშვნელობით “გამოთიშულები” აღმოჩნდნენ. სკოტისა და სტორპერის მიხედვით (2003), ჩვენ ვხედავთ მზარდ უთანასწორობას იმ ქალაქებსა და რეგიონებს შორის რომლებიც გლობალურ ქსელებში ინტეგრირებულნი არიან, იმ ქალაქებსა და რეგიონებთან შედარებით, რომლებიც არ არიან ინტეგრირებულნი. ინოვაცია და ცოდნის ეკონომიკა, ერთსა და იმავე დროს, ადგილობრივი განვითარების მექანიზმიცაა და კვანძიც გლობალურ ქსელურ აგლომერაციებში, რომელთა მომავალზეც, ახლა, როგორც არასდროს, ტრანსნაციონალური კორპორაციების სტრატეგიები ახდენენ გავლენას. ამგვარად, თუ ზოგიერთი სივრცე ინვესტიციებისა და ყველაზე კვალიფიციური მუშახელისთვის ხდება მიმზიდველი, ამავდროულად სხვები კარგავენ ეკონომიკურ ბაზისს, დასაქმების შესაძლებლობას და, შესაბამისად, მოსახლეობას.

კუმშვადი ქალაქების დაგეგმარებისა და პოლიტიკის საკითხები

დიდი ხანია, რაც დაგეგმარების პარადიგმები ურბანულ განვითარებაზე კონცენტრირდებიან, მმართველობა კი ყოველთვის ეყრდნობოდა ქალაქებს, როგორც “ზრდის მანქანებს” (Logan and Molotch, 1987). თუმცა, ზოგიერთი პატარა ზომის ქალაქი, ასეც ბედნიერად გრძნობს თავს (მაგ., ოქსფორდი დიდ ბრიტანეთში, სალამანკა ესპანეთში). ის ინდუსტრიული ქალაქები, რომლებიც ნელა ვითარდებიან, ან მათი ჩამქრალი დიდება დაცემის პირასაა, გარკვეულწილად სტიგმატიზირებული არიან. ქალაქები, რომლებიც სწრაფად ვითარდებიან, აღიქმებიან, როგორც “წარმატებული, სასურველი, აღტაცების საგანი”, ხოლო ნელი განვითარების ტემპის მქონე და დაცემის პირას მყოფი ქალაქების მაცხოვრებელნი თავიანთ თავს “გაუფასურებული თვითღირებულების მქონე” ადგილის მობინადრეებად აღიქვამენ (Leo and Anderson, 2006). “ადგილის” ამგვარი აღქმა ადგილობრივ პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიმღებებს უბიძგებს, რომ თავიანთი ქალაქებისა ან რეგიონებისთვის ეკონომიკური განვითარების ალტერნატიულ კურსზე იფიქრონ. ურბანული რეგენარაციის და დაგეგმვის სტრატეგიები მრავალფეროვანია, იქნება ეს ინვესტიციების მოზიდვა, რადიკალური გამოცოცხლება, საბინაო ბაზრის ინფრასტრუქტურის მოდიფიკაცია თუ

ქალაქის ცენტრების გაცოცხლება სივრცის გამწვანების მეშვეობით. ამ სტრატეგიებს სხვადასხვაგვარი წარმატება ხვდათ წილად.

მაშინ, როცა ბევრი ქალაქი ცდილობს დაცემის აღმოფხვრას ინვესტიციებისა და წახალისების მეშვეობით, სხვები აღარ ცდილობენ ქალაქის ძველი დიდების დაბრუნებას და ქალაქის კვალის შემცირებაზე ახდენენ კონცენტრირებას. სკოტი (2006) ეწინააღმდეგება ყურადღების გამახვილებას მხოლოდ ერთი სახის ინიციატივაზე, მაგალითად, როგორცაა უცხოური კაპიტალის მოზიდვა ან კულტურის განვითარებისთვის ხელის შეწყობა - სტრატეგიები, რომლებმაც შესაძლოა იმუშაონ, მაგრამ არა ექსკლუზიურად და არა განცალკევებით. მაგალითად, გლობალური მობილური კაპიტალის მოზიდვის დაჩქარებამ, იმის ნაცვლად, რომ მდგრადი კურსი შექმნას, რომლის მიღწევასაც ქალაქები ცდილობენ, შესაძლოა მხოლოდ ილუზორული განვითარება გამოიწვიოს (Fol and Sabot, 2003; Friedmann, 2006). ამ სიმპოზიუმის ფარგლებში ოდირაკი, კანინგჰემ-საბო, ფოლი და მორაისი იკვლევენ ახალი ინვესტიციების მოზიდვასა და მდიდარ მოსახლეობაზე ფოკუსირებული ურბანული პოლიტიკის წინააღმდეგობრივ სოციოსივრცით შედეგებს.

პოლიტიკური პრაქტიკა ასევე ყურადღებას ამახვილებს საბინაო ფონდის საკითხზე, რადგან კუმშვად ქალაქებში სახლების ვაკანტურობა და მიტოვება ფართოდ არის გავრცელებული. რამდენიმე ევროპულმა ქალაქმა (განსაკუთრებით აღმოსავლეთ ევროპაში) სცადა საბინაო ბაზრის გამოცოცხლება საბინაო ფონდის მიტოვებული შენობების დანგრევით, მათ ადგილას კი რეკრეაციული ზონებისა და ღია სივრცეების უზრუნველყოფით, იმ ვარაუდით, რომ გაუმჯობესებული გარემო ქალაქს საშუალებას მისცემდა დაებრუნებინა სიცოცხლისუნარიანობა და მოეზიდა მოსახლეობა (Lötscher et al., 2004; Bernt, 2006; Oswalt, 2006; Wiechmann and Siedentop, 2006). როგორც სიმპოზიუმის ფარგლებში შექმნილი, ვაიხმანის და პალაგასტის ნაშრომი ამტკიცებს, ასეთი ზომები უმეტესწილად სიმპტომებს კურნავს და არა გამომწვევ მიზეზებს. მიტოვებულ შენობებს გამორჩეული ხილვადობა აქვთ, განსაკუთრებით პატარა ქალაქებში, და ხარისხიან ცხოვრებაზე მავნე ზემოქმედებების (უძრავი ქონების ღირებულების დაცემის, დანაშაულის მაჩვენებლის ზრდის, მავნე გარემო ფაქტორების, ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების მზარდი პრობლემების) სიმპტომს წარმოადგენენ, რაც, თავის მხრივ, ქალაქში კაპიტალდაბანდებების შემცირებას იწვევს. ვაკანტური სახლების მაღალი მაჩვენებელი არა მხოლოდ ამცირებს ქალაქის საგადასახადო ბაზისს, არამედ იწვევს ქალაქის ცენტრში აქტივობების კლებას, როგორცაა მაღაზიებში საყიდლებზე სიარული, სპორტული და კულტურული ღონისძიებები. მსგავსი გარემო მანკიერ წრეს წარმოქმნის და მოსახლეობის სხვაგან გადაბარგების შანსებს ზრდის (Friedrichs, 1993; Bontje, 2004; Glock and Häußermann, 2004; Lang, 2005).

ადგილობრივი ინსტიტუციები და განვითარების სააგენტოები ასევე განიცდიან შეკუმშვის შედეგებს ურბანული ინფრასტრუქტურის განხრით. რადგან კუმშვად ქალაქებში საექსპლუატაციო ხარჯები იზრდება და ფინანსური ბაზისი მცირდება, გარკვეული შედეგები ცხადი ხდება: ინფრასტრუქტურის მოვლა-პატრონობა ნელდება; მოსახლეობის სიმჭიდროვის შემცირება მუნიციპალური სერვისების გაძვირებას იწვევს; სოციალური და საცალო ვაჭრობის აქტივობა იკლებს; სოციალური ენერჯია და დინამიკა იკლებს; მოსახლეობის უსაფრთხოების განცდა ქვეითდება, ურბანული

ქსოვილი იკარგება და დანაწევრებული, გათიშული ურბანული სივრცეები გარშემორტყმულია “ველური ზონებით”, სადაც კანონსაწინააღმდეგო ქმედებები და ვანდალიზმი ყვავის (Rybczynski and Linneman, 1999). ამგვარად, ეკონომიკური აქტივობების და მოსახლეობის შემცირება უდიდეს ფიზიკურ და სოციალურ გავლენას ახდენს შედეგად აღმოცენებულ “პერფორირებულ ქალაქზე” ისევე, როგორც მის ხარისხსა და სიცოცხლისუნარიანობაზე (Lütke-Daldrup, 2001). კუმშვად ქალაქებში ვითარდება კიდევ ერთი უხმაურო, მაგრამ მძლავრი პროცესი, რომელიც ხაზს უსვამს ვაკანტური კვარტლებისა და მიტოვებული სივრცეების ცხად გამოვლინებას, თუმცა პოლიტიკისა და დაგეგმარების მხრივ სათანადო ყურადღებას არ იმსახურებს: უნარების, ცოდნისა და ინოვაციის გაქრობა, რადგან მაცხოვრებლები, რომლებსაც ისინი გააჩნია უფრო შეძლებულ ქალაქებში გადადიან საცხოვრებლად (Martinez-Fernandez and Wu, 2007). ადგილობრივი ცოდნის ბაზაზე უნარების ამგვარი ცვალებადობის ზეგავლენა და უნარებისა და დასაქმების ხელახალი განვითარებისათვის საჭირო პროცესები უმეტესწილად უცნობია. უნარებისა და ნიჭის დაკარგვა უმალ ზემოქმედებს ადგილობრივ ინოვაციურ სისტემებზე, აცალკევებს მათ გაბატონებული გლობალიზაციისგან და განსაკუთრებულ ზიანს აყენებს პატარა და საშუალო ზომის საწარმოებს (SME), რადგან მათი არსებობა მეტწილად კვალიფიციურ მუშახელზეა დამოკიდებული (OECD, 2005; 2008; 2010; Martinez-Fernandez, 2008). მსგავსი ქალაქებისათვის კვალიფიკაციისა და დასაქმების სტრატეგიების შემუშავება, მზარდი ქალაქების მხრიდან, სადაც კვალიფიციური მუშახელის უკმარისობა მძლავრ ინდუსტრიულ მოთხოვნას უკავშირდება, სხვადასხვანაირ მიდგომას საჭიროებს. დაცემის პირას მყოფმა ქალაქებმა უფრო მეტი უნდა იმუშაონ კვალიფიციური მუშახელისა და მათი ოჯახების მოსაზიდად, რათა მათ შესთავაზონ ცხოვრების სტილის მრავალფეროვანი არჩევანი და დინამიკური ბიზნეს გარემო. ასევე, ძნელია ზოგადი ხასიათის სტრატეგიების, პოლიტიკისა და პროგრამების შემუშავება ნიჭის მოსაზიდად და უნარების განსავითარებლად დაცემის პირას მყოფ ქალაქებში, რადგან ქალაქები სხვადასხვა ფუნქციების და ისტორიების მქონე ტერიტორიული სისტემის ნაწილები არიან. მაგალითად, დაცემის პირას მყოფი ქალაქი ან რაიონი, რომელიც მზარდი ქალაქისგან სატრანსპორტო მანძილზეა დაშორებული სხვანაირ მიდგომას მოითხოვს, ვიდრე ისეთი ადგილი, რომელიც სხვა ურბანული ცენტრებისგან იზოლირებული და განცალკევებულია. ქალაქებში შესაძლოა არსებობდეს სიღარიბისა და უმუშევრობის კერები, რომლებიც ქალაქის დანარჩენი სივრცეებისგან განსხვავებულია, მიუხედავად მათი გეოგრაფიული სიახლოვისა. ამგვარად, უნარების განსავითარებელი სტრატეგიების და პოლიტიკისა შემუშავება მრავალგაზომილებიან პროცესია, რომელიც, პირველ რიგში, ქალაქის განვითარებისა და დაცემის პროცესებსა და ციკლებს ეხება; ხოლო, მეორე მხრივ, ადგილის ტერიტორიულ დინამიკას და მის ეკონომიკურ და სოციალურ ტრანსფორმაციებს.

მრავალი წელია, რაც დაგეგმარების დისციპლინა ურბანულ დაცემას შეისწავლის და ლიტერატურა ნაყოფიერად იღებს გაკვეთილებს როგორც ძველი ინდუსტრიალიზებული აშშ-სა და დიდი ბრიტანეთის ქალაქების, ისევე, აღმოსავლეთ გერმანიის ბოლოდროინდელი გამოცდილებიდან. მაგრამ, როდესაც საქმე სხვადასხვა პოლიტიკური ინიციატივებისა და დაგეგმარების სტრატეგიების ანალიზსა თუ გავლენას ეხება, მონაცემები მწირია. შესაბამისად, ადგილობრივი პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიმღებთა და დაგეგმარების სპეციალისტების გამოცოცხლების

ხელშეწყობისათვის პოლიტიკისა და პროგრამების შემუშავების გამოწვევები შემაშფოთებელია. კლასიკური დეინდუსტრიალიზებული ქალაქების ფარგლებს გარეთ ნაცადი პოლიტიკური ზომების, მათი რაციონალური საფუძვლების, მათი შედეგების (არსებობის შემთხვევაში) და ინვეტიციების მასშტაბის უფრო სკურპულოზური ანალიზი მეტად დაეხმარებოდა ადგილობრივ პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიმღებებსა და პრაქტიკოსებს. მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ქალაქი და რეგიონი სხვადასხვანაირია, საუკეთესო მეთოდებისა და მოწინავე პრაქტიკის მაგალითები ურბანული შეკუმშვის სირთულესა და კომპლექსურობას ნათელს მოჰყენდა.

ამ სიმპოზიუმის ფარგლებში შექმნილი ნაშრომების კრებული მიზნად ისახავს გასაგები გახადოს ზემოთხსენებული საკითხები და, ამავდროულად, ცდილობს ეჭვი შეიტანოს ურბანული განვითარების მთავარ პარადიგმაში, რომელზეც თანამედროვე დაგეგმარებაა დაფუძნებული. შესაძლოა აუცილებელი გახდეს ზრდაზე კონცენტრირებული ურბანული დაგეგმარების პარადიგმის ცვლილება ისეთით, რომელიც შეზღუდულ ზრდას ან შეკუმშვას მოიცავს, რათა გავუმკლავდეთ იმას, რაც უკვე გლობალური ფენომენის სახეს იძენს, როგორც ჩრდილოეთში, ისე სამხრეთში.

ბიბლიოგრაფია

- Aglietta M. and R. Boyer (1986) *Capitalisme fin de siècle*. PUF, Paris.
- Amin A. and N. Thrift (1994) *Globalization, institutions and regional development in Europe*. Oxford University Press, Oxford.
- Audirac, I. (2005) Information technology and urban form: challenges to smart growth. *International Regional Science Review* 28.2, 119–45.
- Audirac, I. (2009) Urban shrinkage and fast metropolitan growth (two faces of contemporary urbanism). In K. Pallagst et al. (eds.), *The future of shrinking cities — problems, patterns and strategies of urban transformation in a global context*. Monograph Series, Center for Global Metropolitan Studies, Berkeley, CA, Institute of Urban and Regional Development, University of California, Berkeley and the Shrinking Cities International Research Network [WWW document]. URL http://www.rop.tudortmund.de/cms/Medienpool/Downloads/The_Future_of_Shrinking_MG-2009-01.pdf (accessed 13 September 2011).
- Audirac, I., E. Cunningham-Sabot, S. Fol and S. Torres Moraes (2012) Declining suburbs in Europe and Latin America. *International Journal of Urban and Regional Research* 36.2, 226–44.
- Baron M., E. Cunningham-Sabot, C. Grasland, D. Rivière and G. Van Hamme (2010) *Villes et régions européennes en décroissance: maintenir la cohésion territoriale?* Éditions Hermès, Paris.
- Beauregard, R. (1993) Representing urban decline: postwar cities as narrative objects. *Urban Affairs Review* 29.2, 187–202.
- Beauregard, R. (2003) *Voices of decline. The postwar fate of US cities*. Blackwell, Malden, MA.
- Beauregard, R. (2006) The radical break in late twentieth-century urbanization. *Area* 38.2, 218–20.
- Bernt, M. (2006) Demolition program East. In P. Oswalt (ed.), *Shrinking cities*, Volume 1, International research, Hatje Cantz Verlag, Ostfildern-Ruit, Germany.
- Bluestone, B. and B. Harrison (2000) *Growing prosperity: the battle for growth with equity in the 21st century*. Houghton Mifflin Company, Boston.

- Bontje, M. (2004) Facing the challenge of shrinking cities in East Germany: the case of Leipzig. *Geojournal* 61.1, 13–21.
- Booth, D. (1987) Regional long waves and urban policy. *Urban Studies* 24.6, 447–59.
- Boren, T. and M. Gentile (2007) Metropolitan processes in post-communist states: an introduction. *Geografiska Annaler B* 89.2, 95–110.
- Breckenfield, G. (1978) Coping with city shrinkage. *Civil Engineering* 48.11, 112–13.
- Buzar S., P. Ogden, R. Hall, A. Haase, S. Kabisch and A. Steinführer (2007) Splintering urban populations: emergent landscapes of reurbanisation in four European cities. *Urban Studies* 44.4, 651–77.
- Castells, M. (2000) *The rise of the network society*. Blackwell Publishers, Malden, MA.
- Champion, A. (2001) A changing demographic regime and evolving polycentric urban regions: consequences for the size, composition and distribution of city populations. *Urban Studies* 38.4, 657–77.
- Cheshire, P. (1995) A new phase of urban development in Western Europe? The evidence for the 1980s. *Urban Studies* 32.7, 1045–63.
- Cheshire P. and D. Hay (1989) *Urban problems in Western Europe*. Unwin Hyman, London.
- Cunningham-Sabot, E. and S. Fol (2007) *Schrumpfende Städte in Westeuropa: Fallstudien aus Frankreich und Grossbritannien* [Shrinking cities in Western Europe: case studies from France and Great Britain]. *Berliner Debatte Initial* 2007.1, 22–35.
- Cutler, D.M., E.L. Glaeser and J.L. Vigdor (2005) Is the melting pot still hot? Explaining the resurgence of immigrant segregation. Discussion Paper 2071, Harvard Institute of Economic Research, Harvard University, Cambridge, MA.
- Dicken, P. (2003) *Global shift: reshaping the global and economic map in the 21st century*. Guilford Press, New York.
- Downs, A. (1997) The challenge of our declining big cities. *Housing Policy Debate* 8.2, 359–408.
- Downs, A. (1999) Some realities about sprawl and urban decline. *Housing Policy Debate* 10.4, 955–74.
- Fishman, R. (1987) *Bourgeois utopias: the rise and fall of suburbia*. Basic Books, New York.
- Florentin, D., S. Fol and H. Roth (2009) La 'stadtschrumpfung' ou 'rétrécissement urbain' en Allemagne: un champ de recherche émergent. *Cybergeo, Espace, Société, Territoire* [WWW document] URL <http://www.cybergeo.eu/index22123.html> (accessed 12 December 2011).
- Fol, S. and E. Sabot (2003) La revalorisation des espaces industriels, Issy-les Moulineaux en France et North Lanarkshire en Écosse. *Les Annales de la Recherche Urbaine* 93, 23–32.
- Fol S. and E. Cunningham-Sabot (2010) Déclin urbain et shrinking cities: une évaluation critique des approches de la décroissance urbaine. *Les Annales de Géographie* 674, 359–83.
- Friedmann, J. (2006) The wealth of cities: towards an assets-based development of newly urbanizing regions. UN-Habitat Award Lecture, University of British Columbia, Vancouver.
- Friedrichs, J. (1993) A theory of urban decline: economy, demography and political elites. *Urban Studies* 30.6, 907–17.
- Gereffi, G. (2005) The global economy: organization, governance, and development. In N.J. Smelser and R. Swedberg (eds.), *The handbook of economic sociology*, Second edition, Princeton University Press and the Russell Sage Foundation, Princeton, NJ.
- Glaeser, E.L. and J. Gyourko (2005) Urban decline and durable housing. *Journal of Political Economy* 113.2, 345–400.
- Glock, B. and H. Häußermann (2004) New trends in urban development and public policy in eastern Germany: dealing with the vacant housing problem at the local level. *International Journal of Urban and Regional Research* 28.4, 919–29.
- Graham, S. and S. Marvin (2001) *Splintering urbanism: networked infrastructures, technological mobilities, and the urban condition*. Routledge, New York.

- Hall, P. (1988) The geography of the fifth Kondratieff. In D. Massey and J. Allen (eds.), *Uneven re-development: cities and regions in transition*, Hodder and Stoughton, London.
- Hall, P. and D. Hay (1980) *Growth centres in the European urban system*. Heinemann Educational, London.
- Harvey, D. (2000) *Spaces of hope*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Harvey, D. (2005) *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press, Oxford.
- Häußermann H. and W. Siebel (1988) Die schrumpfende Stadt und die Stadtsoziologie [The shrinking city and urban sociology]. In J. Friedrichs (ed.), *Soziologische Stadtforschung*, Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie 29, 78–94
- Hill, E.W., H.L. Wolman and C.C. Ford (1995) Can suburbs survive without their central cities? Examining the suburban dependence hypothesis. *Urban Affairs Review* 31.2, 147–74.
- Hoyt, H. (1939) *The structure and growth of residential neighborhoods in American cities*. Federal Housing Administration, Washington, DC.
- Jackson, K. (1985) *Crabgrass frontier: the suburbanization of the United States*. Oxford University Press, New York.
- Kondratieff, N. (1984) *The long wave cycle*. Richardson and Snyder, New York.
- Lang, R. (2000) Did neighborhood life-cycle theory cause urban decline? *Housing Policy Debate* 11.1, 1–6.
- Lang, T. (2005) Insights in the British debate about urban decline and urban regeneration. Working Paper, Leibniz-Institute for Regional Development and Structural Planning (IRS), Eckner [WWW document]. URL http://www.irs-net.de/download/wp_insights.pdf (accessed 12 December 2011). Leo, C. and K. Anderson (2006) Being realistic about urban growth. *Journal of Urban Affairs* 28.2, 169–89.
- Logan, J.R. and H. Molotch (1987) *Urban fortunes: the political economy of place*. University of California Press, Berkeley, CA.
- Lötscher, L., F. Howest and L. Basten (2004) Eisenhüttenstadt: Monitoring a shrinking German city. DELA 21, cities in transition. Department of Geography, University of Ljubljana.
- Lucy, W. and D. Philips (1997) The post-suburban era comes to Richmond: city decline, suburban transition, and exurban growth. *Landscape and Urban Planning* 36.4, 259–75.
- Lucy, W. and D. Philips (2000) *Confronting suburban decline*. Island Press, Washington, DC.
- Lütke-Daldrup, E. (2001) Die perforierte Stadt. Eine Versuchsanordnung [The perforated city. A test arrangement]. *Stadtbauwelt* 150, 40–5.
- Martinez-Fernandez, C. (2008) Australia, local employment strategies that address diversity. In S. Giguère (ed.), *More than just jobs: workforce development in a skills-based economy*, OECD, Paris.
- Martinez-Fernandez, C. and T. Wu (2007) *Stadtenwicklung in einer differenten Wirklichkeit. Schrumpfende Städte in Australien* [Urban development in a different reality: shrinking cities in Australia]. *Berliner Debatte Initial* 1, 45–60.
- Martinez-Fernandez, C., C.T. Wu, L.K. Schatz, N. Taira and J.G. Vargas-Hernández (2012) The shrinking mining city: urban dynamics and contested territory. *International Journal of Urban and Regional Research* 36.2, 245–60.
- OECD (2005) *SMEs and entrepreneurship outlook*. OECD, Paris.
- OECD (2008) *More than just jobs: workforce development in a skills-based economy*. OECD, Paris.
- OECD (2010) *SMEs, entrepreneurship and innovation*. OECD, Paris.
- Oswalt, P. (ed.) (2006) *Shrinking cities, Volume 1, International research*. Hatje Cantz Verlag, Ostfildern-Ruit, Germany.
- Peck, J. and A. Tickell (1992) Local modes of social regulation? Regulation theory, Thatcherism, and uneven development. *Geoforum* 23, 347–64.
- Phelan, T.J. and M. Schneider (1996) Race, ethnicity, and class in American suburbs. *Urban Affairs Review* 31.5, 659–80.

- Prigge, W. (2006) On the origins of shrinkage. In P. Oswalt (ed), Shrinking cities, Volume 1, International research, Hatje Cantz Verlag, Ostfildern-Ruit, Germany.
- Reckien, D. and C. Martinez-Fernandez (2011) Why do cities shrink? European Planning Studies 19.8, 1375–97.
- Rybczynski, W. and P. Linneman (1999) How to save our shrinking cities. Public Interest 135, 30–44.
- Sassen S. (2001) The global city: New York, London, Tokyo. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- Schumpeter, J.A. (1939) Business cycles. McGraw-Hill, New York.
- Scott, A. (1998) Regions and the world economy: the coming shape of global production, competition, and political order. Oxford University Press, Oxford.
- Scott, A. (2006) Creative cities: conceptual issues and policy questions. Journal of Urban Affairs 28.1, 1–17.
- Scott, A. and M. Storper (2003) Regions, globalization, development. Regional Studies 37.6/7, 579–93.
- Smith, N. (2002) New globalism, new urbanism: gentrification as global urban strategy. Antipode 34.3, 434–57.
- Smith, N., P. Caris and E. Wyly (2001) The Camden syndrome and the menace of suburban decline: residential disinvestment and the discontents in Camden County, New Jersey. Urban Affairs Review 36.4, 497–531.
- Soja, E. (2000) Postmetropolis: critical studies of cities and regions. Blackwell, Oxford.
- Steinführer, A. and A. Haase (2007) Demographic change as future challenge for cities in East Central Europe. Geografiska Annaler B 89.2, 95–110.
- Storper, M. (1997) The regional world: territorial development in a global economy. Guilford Press, New York and London.
- Swyngedouw, E. (2004) Globalisation or glocalisation? Networks, territories and rescaling. Cambridge Review of International Affairs 17.1, 25–48.
- Van den Berg, L., R. Drewett, L. Klaasen, A. Rossi and H. Vijverberg (1982) Urban Europe: a study of growth and decline. Pergamon Press, Oxford.
- Weaver, R. (1977) The suburbanization of America or the shrinking of the cities. Civil Rights Digest 9.3, 2–11.
- Wiechmann, T. and S. Siedentop (2006): Chancen des Schrumpfens – Stadtumbau als kommunale Gestaltungsaufgabe [Opportunities in shrinking — urban transformation as a communal exercise in reshaping]. In Bertelsmann Stiftung (ed.), Wegweiser demographischer Wandel 2020. Analysen und Handlungskonzepte für Städte und Gemeinden [Guide to demographic change 2020. Analyses and action plans for towns and communities], Bertelsmann, Guetersloh.
- Wiechmann, T. and K.M. Pallagst (2012) Urban shrinkage in Germany and the USA: a comparison of transformation patterns and local strategies. International Journal of Urban and Regional Research 36.2, 261–80.